

# לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

מתורת

הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

---

שנה ו / גליון רב

ערש"ק פרשת חיי שרה ה'תשס"ט

---



# פתח דבר



בעזרה"ת.

לקראת שבת פרשת חיי־שרה, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון רב), והוא אוצר בלום מתוך רבבות ענייני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זיע"א.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם, וביאזהו מקומן אף עברו עריכה קלה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

\* \* \*

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה מפיו של משיח, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממשי.

בברכת שבתא טבא,

מכון אור החסידות

יוצא לאור על ידי  
מכון אור החסידות

325 Kingston Ave. #2, Brooklyn, NY 11213  
(718) 732-9017

נדפס באדיבות

The Print House  
538 Johnson ave. Brooklyn, NY 11237  
(718) 628-6700



# תוכן העניינים

## מקרא אני דורש

הסברת מה שרצה אברהם אבינו לקנות המערה ב"כסף מלא" דוקא ולא בחינם, ע"פ דברי רש"י כאן שמדמה את הענין ל"כסף מלא" שנאמר בדוד.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק י עמ' 60 ואילך)

## יינה של תורה

ביאור השייכות בין תוכן פרשתינו לשמה – "חיי שרה", דלכאורה הסיפורים שבה מבטאים תוכן הפכי; הסברת ענינה של שרה, ומה הם "חיי שרה".

(ע"פ לקוטי שיחות חלק טו עמ' 145 ואילך)

## חידושי סוגיות

יקשה באריכות וייתור לשונות הרמב"ם גבי ירושת המלכות בזרע דוד; יקדים תמיהה בכללות מה שמלך שלמה בחיי אביו המסופר בהפטרה; יחדש דגדר המלכות בזרע דוד הוא מחודש בכללותו, שהוא דין בהגברא מצ"ע דניתנה לו חשיבות דמלך; עפ"ז יבאר חילוקי הדינים בין מלכי בית דוד לשאר מלכים.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק ל עמ' 97 ואילך)

## הוספה – דרכי החסידות

אגרת קודש מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מליובאוויטש בביאור דברי רש"י בפרשתנו "שנה בכל כלל וכלל", ע"פ פנימיות הדברים.

(אגרות קודש חלק ו עמ' קז)

# מקרא אני דורש

## הטעם לקנין המערה ב"כסף מלא"

הסברת מה שרצה אברהם אבינו לקנות המערה ב"כסף מלא" דוקא ולא בחינם, ע"פ דברי רש"י כאן שמדמה את הענין ל"כסף מלא" שנאמר בדוד

א. בתוך דברי אברהם לבני חת על מערת המכפלה, אמר: "ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו, אשר בקצה שדהו, בכסף מלא יתננה לי וגו'" (כג, ט). והעתיק רש"י התיבות "בכסף מלא", ופירש: "בכסף מלא – אשלם כל שויה. וכן דוד אמר לארונה: בכסף מלא".

וכבר תמהו המפרשים:

(א) מה בא רש"י לחדש? (ב) מה היא הראיה ממה שכתוב בדוד "בכסף מלא", יותר ממה שכתוב כאן – מאחר שהלשון שם היא ממש אותה הלשון הנאמרת כאן.

ב. והנה לכאורה היה אפשר לבאר, שכוונת רש"י היא להביא ראיה ו"חבר" לפירושו (וראה רא"ם ובאר מים חיים).

כי, בפשטות קשה הלשון "מלא" בשייכות לכסף; לכאורה, הלשון "מלא" מתאימה רק בדבר שיצוייר היפוכו: "ריק", וכמו בכלי – ששייך לשון מלא: "ותמלא כדה" (פרשתנו כד, טז), ושייך לשון ריק: "והבור ריק" (וישב לו, כד). אבל בכסף, מתאים "חסר" או "שלם", "רב" או "מעט" – אבל לא "מלא"!

ולזה אומר רש"י שמצא לו חבר: "וכן דוד אמר לארונה בכסף מלא", והיינו להוכיח שדרך המקרא לומר גם בכסף לשון "מלא".

אבל לפי זה, אינו מובן אריכות לשון רש"י – "וכן דוד אמר לארונה" – שלכאורה היה צריך לומר בקיצור: "וכן בדוד", וכדרכו בכל מקום.

ג. והנה יש מפרשים שפירשו כך (משכיל לדוד. וראה גם באר בשדה):

בהשקפה ראשונה, "בכסף מלא" משמעו ש"מלא" קאי על הכסף, היינו שאברהם מודיע בזה שמטבעות הכסף יהיו מלאים, בלי חסרון במשקלם.

ופירוש זה בא רש"י לשלול בדבריו – "אשלם כל שויה" – שתיבת "מלא" אינה תיאור בשייכות לכסף עצמו (כמותו ומשקלו) אלא בנוגע לשדה ומחירה ה"מלא". אברהם אמר, שיתן כסף בסכום כזה שימלא את מחירה של השדה.

וכדי להוכיח שאכן "בכסף מלא" אינו מתייחס לצורת הכסף עצמו – מוכיח ממה שנאמר בדברי-הימים, שהוא אחד מספרי ה"כתובים", ששם נאמר גם כן "בכסף מלא"; ושם אין לפרש שהכוונה היא לומר שהכסף יהיה מלא ולא חסר, שהרי בלאו הכי כלל הוא שכל "כסף" האמור בכתובים כוונתו היא דוקא לכסף מלא (מטבעות גדולים) ולא חסר (כמבואר בכורות נ, א), כך שאין צורך לחדש במיוחד שהכסף שם היה "מלא" ולא חסר; ובהכרח לומר שהחידוש בתיבות "בכסף מלא" הוא שישלם את המחיר המלא של הדבר הנקנה, וזו הראיה שגם כאן זו הכוונה.

אבל אף שאכן משמע מדברי רש"י שכוונתו לשלול את הפירוש שהמטבעות עצמן יהיו מלאים וגדולים, וכדברי המפרשים – הרי בנוגע להוכחה שמביא רש"י מדוד וארונה, עדיין חסר ביאור:

א) רש"י לא הזכיר את הכלל שכל "כסף" שכתוב בכתובים הוא מטבעות שלמים וגדולים, ואם כן קשה לומר שהוא מסתמך על כלל זה בדרך הפשט.

ב) אם רק זו כוונת רש"י, שכיון והפסוק שם נאמר בכתובים לכן יודעים שה"כסף מלא" שם פירושו מחיר מלא של הדבר הנקנה – היה צריך לומר "וכן בדברי הימים" וכיו"ב, להדגיש שאכן מדובר בספרי הכתובים, אולם רש"י האריך וכתב "וכן דוד אמר לארונה", שמשמע שראיתו היא מפרטים אלו דוקא, ולא מעצם זה שהדבר כתוב בכתובים.

ד. ולכן יש לבאר, שבזה שרש"י כתב "וכן דוד אמר לארונה" כוונתו בפשטות – לציין למה שכתוב שם, שעל ידי זה יובן מדוע בהכרח לומר ש"בכסף מלא" פירושו מחיר מלא של הדבר הנקנה:

הטעם מדוע רצה דוד לשלם בעד הגורן לארונה "בכסף מלא", מפורש שם בדברי-

## לקראת שבת

ז

הימים (דברי הימים-א כא, כד): "כי לא אשא אשר לך לה' והעלות עולה חנם", הרי מוכחא מילתא שמה שאמר "בכסף מלא" הוא בניגוד ל"חנם", והיינו, שרצה לשלם מחירו המלא של הגורן.

ה. ויש להוסיף ולבאר, שבזה גם מתורצת שאלה כאן:

יש מקום לשאול, מדוע בכלל רצה אברהם לקנות את השדה והמערה דוקא "בכסף מלא" – הלוא היה יכול ליטול אותם בלא לשלם, וכפי שמפרש רש"י לפני כן (כג, ד) שאברהם יכול היה לקחת את המערה "מן הדין, שאמר לו הקב"ה: לזרעך אתן את הארץ הזאת"?

ועל כך מביא רש"י את מה שמצינו אצל דוד, ש"אמר לארונה בכסף מלא" – ומשמם יתבאר לכאן:

דוד המלך כבש את ירושלים מארונה המלך, ובמילא זכה בכולה מדין כיבוש מלכות (וגם בדרך הפשט כן הוא, שעל ידי כיבוש נעשה שלו – ראה פרש"י לך יד, כא. חוקת כא, כו. ובכ"מ). ובכל זאת, כשבא לבנות בה מזבח לא הסתפק בזכייתו בכיבוש, ואף לא בזה שארונה יתננה לו, אלא שתהיה שלו על ידי שישלם "בכסף מלא". והטעם על זה הסביר דוד לארונה, "כי לא אשא אשר לך לה":

אם היה דוד לוקח את הגורן רק משום שהוא שלו מדין כיבוש, הרי אין זה שולל לגמרי את שייכותו של ארונה לגורן; ועוד יותר, גם כשיתן לו ארונה במתנה – בכל זאת נשאר הגורן עדין בבחינת "אשר לך", שיש לארונה עוד איזו אחיזה וזכות בגורן.

ולכן שילם דוד עבורו "בכסף מלא", כל השווי, בכדי לסלק כל זכותו של ארונה מכל וכל, שלא תהיה לו שום אחיזה ושייכות למזבח והקרבות וכו'.

ועל דרך זה הוא באברהם, שלא רצה שהמערה בה יקבור את שרה (ובה יהיה קבור גם הוא ושאר האבות והאמהות), תישאר בה איזו שהיא שייכות לעפרון (באופן ששמו עליה וכדומה), ולכן מיאן לקחתה "מן הדין" ואף לא במתנת חנם, אלא שילם כל שוויה – כדי להפקיע את זכותו של עפרון באופן מוחלט.



# יינה של תורה

## תוכן הפרשה – "חיי שרה"

ביאור השייכות בין תוכן פרשתינו לשמה – "חיי שרה", דלכאורה הסיפורים שבה מבטאים תוכן הפכי; הסברת ענינה של שרה, ומה הם "חיי שרה"

א. בפרשתנו מדובר – באופן כללי – אודות שלשה ענינים: (א) קניית אברהם את מערת המכפלה עבור הקבורה של שרה (ר"פ ואילך); (ב) שליחותו של אליעזר למצוא אשה ליצחק (כד, א ואילך); (ג) לקיחת אברהם את קטורה (הגר) לאישה, וצאצאיו שהיו לו ממנה ומישמעאל (כה, א ואילך).

שלשת ענינים אלו נכללו כולם בפרשתנו: "חיי שרה". וידוע (ראה לקו"ש ח"ה עמ' 57 ואילך) ששמות הפרשה – כמו שאר הפרטים שבתורה – הרי הם בתכלית הדיוק. ואשר לפי זה צריך ביאור, דבהשקפה ראשונה נראה, כי כל שלשת הענינים הנ"ל (לא רק שאינם שייכים להשם "חיי שרה", אלא) הוו בניגוד גמור לתוכן השם "חיי שרה":

(א) כל קנין אברהם את מערת המכפלה בא רק לאחר פטירת שרה, ובגלל פטירת שרה, בכדי לקבורה – להיפך לגמרי מענין "חיי שרה";

(ב) בסיום הסיפור של שליחות אליעזר בקשר לנישואי יצחק ורבקה, נאמר (כד, סז): "ויביאה יצחק האהלה שרה אמו וגו' וינחם יצחק אחרי אמו", וכפרש"י "כל זמן שאמו כו' קיימת הוא כרוך אצלה, ומשמתה הוא מתנחם באשתו" – דבזה מודגש פטירתה של שרה;



## לקראת שבת

ט

(ג) מה שלקח אברהם את קטורה ש"זו הגר" (כפרש"י) – לא הי' אפשרי בחיי שרה, שכן שרה גירשה את הגר (וירא כא, י"א). אלא שכעת, לאחר פטירת שרה, שוב יכל אברהם לקחת ולהחזיר את הגר.

ב. ויובן בהקדם ביאור בהמושג "חיים" – אשר אמיתית ענין החיים הוא דווקא בחיים שהם נצחיים, משא"כ חיים כאלו שיש להם סיום והפסק, אינם נקראים חיים גם בשעה שהיו חיים. ולכן, מצינו בנוגע לדינא ש"נהרות המכזבין" והיינו נהרות הנפסקין אחת לשבע שנים פסולים לקידוש מי חטאת (פרה פ"ח מ"ט) – כי התורה אמרה "מים חיים", ונהרות מים שנפסקין אינם "מים חיים".

ודבר זה – חיים אמיתיים שהם בתמידיות – יתכן להיות דוקא ע"י הדביקות בהשי"ת, שהוא מקור החיים והנצח האמיתי, וכמש"נ בנוגע לבני ישראל: "ואתם הדבקים בה' אלוקיכם [ולכן] חיים כולכם גו'" (ואתחנן ד, ד). ולכן אצל בני ישראל, ובעיקר אצל הצדיקים, גם לאחר פטירתם הם עדיין נקראים "חיים", משום שחיים אמיתיים הם חיים נצחיים (גם לאחר פטירתם).

וזהו הפירוש במאמר הגמרא (תענית ה, ב): "יעקב אבינו לא מת וכו' מה זרעו בחיים אף הוא בחיים", דא' הביאורים בזה הוא, דמה ש"הוא בחיים" בא על-ידי-זה ש"זרעו בחיים"; דהנה, כיון שחיים אמיתיים הם חיים כאלו שהם נצחיים ללא הפסק (כנ"ל), כיצד א"כ חיו נמשכים גם לאחר פטירתו ו(לא רק מצד נשמתו שהיא נצחית, אלא גם) למטה בעולם הזה הגשמי – הנה זה בא על ידי "זרעו", אשר בניו ותלמידיו ממשיכים בדרכו גם לאחר פטירתו, הנה עי"ז "הוא בחיים" ללא הפסק.

ויתירה מזו: דוקא בזה ש"זרעו בחיים" ממשיך בהדרך של הצדיק גם לאחר צאת הנשמה מן הגוף, זהו הסימן וההוכחה לכך שהחיים שלו – היינו, דרכו ועבודתו – הם אמיתיים ונצחיים. דהא ראי', שדרכו ועבודתו ממשיכה (באופן נצחי) – גם לאחר פטירתו.

ועד"ז בנוגע לנדרו"ד "חיי שרה" – אשר במשך כל חיי' של שרה הי' אצלה ענין מיוחד (כדלקמן), שהמשיך גם לאחר פטירתה באמצעות הענין ד"זרעו בחיים". וזה בא לידי ביטוי בעיקר בשלושת הסיפורים הכלליים הללו דפרשתנו, כדלקמן.

ג. ביאור הענין:

מצינו חילוק עיקרי בין אברהם אבינו לשרה בהיחס לישמעאל: כאשר השי"ת בשר ל אברהם "וברכתי גו' נתתי ממנה לך בן" סבר אברהם שאינו "כדאי לקבל שכר מתנה כזה" והשיב להשי"ת שהוא מסתפק בישמעאל: "לו ישמעאל יחי' לפניך" – "יחי' ביראתך" (לך יז, ט"ד ופרש"י שם).

וגם משנולד יצחק, הנה גם כאשר שרה אמרה "גרש האמה הזאת ואת בנה" בגלל

## לקראת שבת

שראתה אותו "מצחק", "שהי' מריב עם יצחק על הירושה, אמר אני בכור וכו'" – מכל מקום "וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו", "שאמרת לו לשלחו" (וירא כא, ט"א ופרש"י שם).

ונמצא, שאצל אברהם אבינו הי' נתינת מקום לישמעאל (ואפילו במצב ש"מצחק") – משא"כ אצל שרה לא הי' מקום אלא עבור אחד ויחיד, יצחק. וכפי שהוא בפשטות הענין, אשר אברהם – "אב המון גוים נתתיך" (לך יז, ה) – הי' גם אביו של ישמעאל, ואילו יצחק היתה רק אמו של יצחק.

והביאור בזה – בפנימיות הענינים (ראה בכ"מ בחסידות (אוה"ת ד"ה רבי בנאה פרשתנו קכ, א ואילך, ועוד) בביאור הסיפור דר' בנאה):

ענינו של אברהם הי' להפיץ אלוקות בקרב כל אומות העולם, וכפי שמצינו בסיפורי רז"ל (סוטה י, ב) ש"הקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה כפי כל עובר ושב", וכמבואר ברמב"ם (הל' ע"ז פ"א) בארוכה ש"התחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העם, ולהודיעם שיש אלוה אחד לכל העולם, ולו ראוי לעבוד".

משא"כ מצד ענינה של שרה, אזי יש מקום רק עבור עם ישראל (זרע יצחק), ואין לישמעאל שום שייכות לקבל את ההשפעות של אברהם יחד עם יצחק, "גרש את האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש גו' עם בני גו'".

ד. ענינה זה של שרה – השייכות שלה דוקא ליצחק (בני ישראל), באופן השולל את ישמעאל (אומות העולם) – המשיך לאחר פטירתה, והתבטא במיוחד בשלושת הסיפורים הנ"ל דפרשתינו: (א) קנין מערת המכפלה; (ב) שידוכי ונישואי יצחק עם רבקה; (ג) נישואי אברהם עם הגר ותולדותיהן:

(א) בשעה שאברהם קנה את מערת המכפלה היו קבורים בה רק אדם וחווה (עירובין נג, א), אשר מהם בא והתייחס כללות מין האנושי. ונמצא, שלא הי' למערה שייכות מיוחדת דוקא ליהודים; ואעפ"כ אברהם השתדל לקנות את המערה עבור קבורת שרה, ואח"כ נקברו שם שאר (ג') האבות והאמהות. דהיינו, שע"י קנית אברהם את המערה – היא נהיתה שייכת רק עבור יהודים.

ובזה מודגש ההבדלה של שבני ישראל לגבי אומות העולם; שלמרות שגם אומות העולם שייכים ומתייחסים לאדם וחווה – מ"מ, בקניית המערה עבור יהודים מודגש שדוקא בני ישראל הם העיקר המתייחס מאדם וחווה, ואילו שאר האומות אין להם כל ערך לגבי בני ישראל.

(ב) בשעה שאליעזר קיבל את השליחות אמר לאברהם (כד, ט): "אלי לא תלך האשה אחריי" ופרש"י: "אלי כתיב, בת היתה לו לאליעזר והי' מחזר כו' לפנות אליו להשיאו בתו. אמר לו אברהם בני ברוך ואתה ארוך ואין ארוך מדבק בברוך".

## לקראת שבת

יא

ובזה מודגשת ההבדלה של בני ישראל לגבי אומות העולם עוד יותר מקניית המערה; שכן, בנוגע לאליעזר מצינו ברז"ל (יומא כח, ב) שהי' "דולה ומשקה מתורתו של רבו לאחרים", ועד שהאריכה התורה לספר את סיפורו מצד ש"יפה שיחתן של עבדי בתי אבות וכו'" (פרש"י כד, מב) – ומ"מ, ללא הבט על כל המעלות של אליעזר, הנה ביחס לאברהם הרי הוא נחשב ל"ארור".

(ג) לאחר שהתורה מספרת על לקיחת אברהם את הגר – נאמר (כה ה'ו): "ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק, ולבני הפלגשים גו' נתן אברהם מתנות וישלחם מעל יצחק בנו גו'". ועד"ז בנוגע לתולדות ישמעאל, שלמרות שהיו "תולדות ישמעאל בן אברהם" – מ"מ, מדגישה התורה "אשר ילדה הגר המצרית שפחת שרה", שבזה מודגש שכל מציאותו של ישמעאל, ותולדותיו עד סוף כל הדורות, הרי זה בתור "שפחת שרה" – שאין לזה כל ערך ליצחק.

ובזה מודגשת השלילה של אומות העולם עוד יותר מבאליעזר; שכן, המדובר כאן הוא בנוגע לתולדותיו ובניו של אברהם – ולמרות זאת, אין להם כל תפיסת מקום ליצחק.



## חידושי סוגיות

### דין ירושת המלכות במלכי ישראל ובזרע דוד

יקשה באריכות וייתור לשונות הרמב"ם גבי ירושת המלכות בזרע דוד; יקדים תמיהה בכללות מה שמלך שלמה בחיי אביו המסופר בההפטרה; יחדש דגדר המלכות בזרע דוד הוא מחודש בכללותו, שהוא דין בהגברא מצ"ע דניתנה לו חשיבות דמלך; עפ"ז יבאר חילוקי הדינים בין מלכי בית דוד

"כי שלמה בנך ימלוך אחרי והוא ישב על כסאי תחתיו"

(הפטרת פרשתנו)

#### א.

יקשה באריכות הרמב"ם גבי מלכי בית דוד,  
ויוכיח דמלכותם הוא מגדר אחר מעיקרה

איתא ברמב"ם (הל' מלכים פ"א ה"ז) בדין ירושת המלכות, וז"ל: "מאחר שמושחין המלך הרי זה זוכה לו ולבניו עד עולם שהמלכות ירושה שנאמר (שופטים יז, כ) למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל... ולא המלכות בלבד אלא כל השררות וכל המינויין שבישראל ירושה לבנו ולבן בנו עד עולם, והוא שיהי' הבן ממלא מקום אבותיו בחכמה וביראה", ואח"כ ממשיך הרמב"ם בנוגע למלכות בית דוד, "כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות והרי המלכות לו ולבניו הזכרים עד עולם שנאמר (ש"ב ז, טז) כסאך יהי' נכון עד עולם ולא זכה אלא לכשרים כו' אע"פ שלא זכה אלא לכשרים לא תכרת המלוכה מזרע דוד לעולם, הקב"ה הבטיחו בכך כו'".

## לקראת שבת

יג

ולכאורה דברי הרמב"ם צריכים ביאור: מאי קמ"ל באריכות דבריו אודות מלכות דוד, "כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות והרי המלכות לו ולבניו הזכרים עד עולם כו' ולא זכה אלא לכשרים כו'" – הרי הן הן הדברים שכתב לעיל בנוגע לכל מלך (ולא רק מלכות אלא כל שררה ומינוי שבישראל), ומהו החידוש בדוד המלך לגבי שאר המלכים?

לכאורה ה' נראה, דאף ש"המלכות ירושה", מ"מ אפשר להיות שהמלכות תפסק מזרעו כי לא יהי' לו בן הראוי למלא מקום אבותיו בחכמה וביראה, וזהו החידוש במלכות בית דוד, שהקב"ה הבטיחו ש"לא תכרת המלוכה מזרע דוד לעולם", משא"כ בשאר המלכים (וכן בשאר שררות), שאף שהיא ירושה, אין הכרח והבטחה שלא תפסק מזרעו.

אבל קשה לומר שזו לבד היא כוונת הרמב"ם, דהא תוכן ענין זה כבר כתב הרמב"ם בהמשך הפרק (ה"ט), וז"ל "מלכי בית דוד הם העומדים לעולם שנאמר כסאך יהי' נכון עד עולם אבל אם יעמוד מלך משאר ישראל תפסק המלכות מביתו", ואמאי כפל דבריו עוה"פ אודות הבטחה זו לדוד, שמלכותו תכון לעולם?

ועוד זאת: מהא דהרמב"ם כייל הך ענין ש"לא תכרת המלוכה מזרע דוד לעולם" עם פרטי דיני ירושת המלכות, משמע, שאין זה ענין צדדי (שהקב"ה הבטיחו שבפועל תכון מלכותו לעולם), אלא זהו דין הנוגע לעצם גדר ירושת המלכות אצל מלכי בית דוד. והיינו דאיכא חילוק עיקרי בין ירושת מלכות בית דוד לירושת המלכות בשאר מלכים (ושאר ענייני שררה ומינויין שבישראל).

אמנם, כבר נתבאר בזה במ"א בארוכה<sup>1</sup>, ע"פ דיוק לשון הרמב"ם "כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות והרי המלכות לו ולבניו הזכרים עד עולם", והיינו שדוד זכה לא רק ל"מלכות" אלא ל"כתר מלכות", ש"כתר מלכות" לא נמצא אלא במלכי בית דוד בלבד. ועד"ז כתב הרמב"ם לאח"ז (ה"ח) "נביא שהעמיד מלך משאר שבטי ישראל כו' ה"ז מלך וכל מצות המלכות נוהגות בו אע"פ שעיקר המלכות לדוד כו'" – הרי שאף שחלים כל דיני המלך על המלך משאר שבטי ישראל, מ"מ אין בו "עיקר המלכות", דזה שייך לזרע דוד בלבד.

וזהו שכתב הרמב"ם בספר המצות (מל"ת שס"ב<sup>2</sup>) שכל מלך שאינו מ"זה הזרע הנכבד, לענין מלכות נכרי קרינא ב'י' כמו שכל זרע אחר בלתי זרע אהרן לענין עבודה זר קרינא ב"י" – כי מלכות בית דוד היא חפצא אחרת בענין המלוכה.

## ב.

יקדים ע"ז מהכתובים דההפטרה, דתמוה מה שמלך שלמה בחיי אביו

יובן כ"ז בטוב טעם, בהקדם הדיוק בהכתובים דהפטרת פרשתנו (מריש ספר מלכים):

---

1) ראה לקו"ש חכ"ח ע' 109 ואילך. רש"י.  
2) וראה השקו"ט בביאור הרי"ף פערלא לסהמ"צ לרס"ג ח"ג פרשה ז (ק"ח, ג). ואכ"מ.

## לקראת שבת

הנה, בכתובים אלו מסופר (מ"א א, ה ואילך) ע"ד השתלשלות הדברים שהביאו לשבועת דוד לבת שבע "כי כאשר נשבעתי לך בה' אלוקי ישראל לאמר כי שלמה בנך ימלוך אחרי והוא ישב על כסאי תחתי כי כן אעשה היום הזה" (שם, ל).

ובהמשך הכתובים<sup>3</sup> מסופר שדוד ציוה לצדוק הכהן ולנתן הנביא ובניהו בן יהוידע להרכיב את "שלמה בני על הפרדה אשר לי" ("סימן לו שימלוך ותחלת הגדולה שאין הדיוט רוכב על סוסו של מלך"), "ומשח אותו שם צדוק הכהן ונתן הנביא למלך על ישראל גו' ואמרתם יחי המלך שלמה" (שם, לג-לד. ובפרש"י), וכן עשו בפועל בחיי דוד, וכמ"ש בהמשך הכתובים (שם, לה ואילך), ועד שיהונתן בן אביתר הכהן סיפר לאדוניו איך ששלמה מלך, "וגם ישב שלמה על כסא המלוכה", "וגם ככה אמר המלך ברוך ה' אלוקי ישראל אשר נתן היום יושב על כסאי ועיני רואות" (שם, מו. מח), ואדוני' ירא את המלך שלמה ואחז בקרנות המזבח שלא יהרגהו שלמה ע"ז שמורד במלכותו (ראה שם, נ ואילך-4).

ומזה נראה שמה שאמר דוד "כי כן אעשה היום הזה" היינו (לא רק הבטחה ששלמה ימלוך לאחר פטירת דוד, אלא) ששלמה הוכתר ממש למלך בחיי דוד<sup>5</sup>.

ולפום ריהטא תמוה: א) הרי אמר לו הקב"ה לדוד (שבת, ל, סע"א) "כבר הגיע מלכות שלמה בנך ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא", דמשמע מזה עכ"פ שמלכות שלמה לא הותחלה עד לאחר פטירת דוד. ב) ובכלל צ"ע בזה, דהא אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד (ראה חולין ס, ב. פרש"י בראשית א, טז. ועוד), וכמאמר (סנהדרין ח, א. רש"י וילך לא, ז) "דבר אחד לדור כו'", וכנ"ל ש"אין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא"<sup>6</sup>?

ומה דמצינו אכן כמה שמלכו בחיי אבותיהם (כמו יהושפט שהמליך את יורם בחייו שנתיים (פרש"י מ"ב ח, טז), אחזיהו שמלך בחיי יהורם אביו (פרש"י שם ט, כט), עוזי' בימי אביו אמציהו (פרש"י שם יד, כב; טו, ח), ועוד כיו"ב), אי"ז שייך לנדרו"ד, דהא התם עברה המלוכה מהאב אל הבן, ונתבטלה מלוכת האב (כיון שלא הי' ראוי למלוך מחמת חולי וכיו"ב), וכמבואר במפרשים<sup>7</sup>, שהוא ע"ד מ"ש בתשובת הרשב"א (ח"א סי' ש) והובא ברמ"א (או"ח

ולהעיר שגם דוד נמשך בחיי שאול (ש"א טז, יג). אבל עדיין לא מלך דוד אז. וראה ש"ב (ב, ד. ה, ג) שנמשח עוה"פ כשקבלוהו למלך בפועל, ובשו"ת אבני נזר דלקמן הערה 7 (אות יב) שעד אז לא הי' לו דין מלך. וראה מגילה שם "עדיין שאול קיים כו'". ולהעיר מגבורת ארי ליומא כב, ב. ועוד. ואכ"מ.

(6) ראה חכמת מנוח לשבת שם.

(7) ראה שו"ת דברי נחמי' אה"ע סמ"ח בסופו. שו"ת אבני נזר יו"ד ששי"ב אות פה ואילך (וע"ש אות פז הראי' מיתום בן עוזי' ע"פ הוריות י, א).

(3) שלכמה מנהגים אומרים גם המשך הפסוקים דמ"א בהפטורה, משא"כ לפי מנהגנו מסיימים (כמנהג הרמב"ם בסדר תפילות שלו בסוף ספר אהבה. ועוד) בפסוק לא – ראה בפרטיות לקו"ש חכ"ה ע' 107. ו11"ג.

(4) אלא שלפועל לא נהרג (ראה מ"א שם, נב) ויאמר שלמה אם יהי' לבן חיל גו'". ולהעיר ממגילה יד, ריש ע"ב). וראה לקמן ס"ה ובהערה 19.

(5) ראה מלבי"ם בפסוקים הנ"ל (מו, מח. נא. ועוד). וראה מצו"ד שם, ל.

## לקראת שבת

טו

סנ"ג סכ"ה), ב"ש"ץ שהזקין ורוצה למנות בנו לסייעו לפרקים . . שאם ממלא מקומו בשאר דברים בנו קודם לכל אדם, ועד"ז הוא לענין ירושת המלוכה, דכאשר אין האב יכול למלוך מאיזו סיבה זוכה הבן במלוכה בתורת ירושה (בחיי האב); משא"כ בנדוד, אף שהי' זה בעת ש"המלך דוד זקן" (מ"א בתחלתו), מפורש בדברי הימים (דה"א פרק כח-כט<sup>8</sup>) שדוד מלך בפועל גם אחרי שנמשך שלמה למלך<sup>9</sup>.

ולא דמיא כלל להזמן שברח דוד מפני אבשלום בנו (באמצע ימי מלכותו) דאיתא ע"ז בירושלמי (ר"ה פ"א ה"א. הוריות פ"ג ה"ב) ד"אותן ששה חדשים שהי' דוד בורח מפני אבשלום שעירה הי' מתכפר כהדיוט", דהלא התם הי' זה בעל כרחו (מחמת בריחתו מפני אבשלום), אבל אינו מסתבר כלל שיעביר המלוכה מידו ברצונו בחייו.

ובפרט שי"א (ראה שו"ת אבני נזר יו"ד סשי"ב בהגהה לאות כז. ועוד<sup>10</sup>), שגם באותן ששת החדשים הי' לו דין מלך, שלכן שמעי שקללו אז הי' לו דין מורד במלכות וחייב מיתה<sup>11</sup>, אלא שבנוגע לשעיר יש דין מיוחד שאינו אלא במי "שאיין על גביו אלא ה' אלוקיו" (משנה הוריות י, א. וראה רמב"ם הל' שגגות פט"ז ה"ו), וכיון שדוד הי' אז נרדף והי' ירא מפני אבשלום לא מקרי "איין על גביו אלא ה' אלוקיו" בפועל.

ופשיטא שאיין זה דומה כלל להא שמצינו מלכי בית דוד ומלכי ישראל בזמן אחד, ולדעת הרמב"ם (הל' מלכים פ"א ה"ח) "נביא שהעמיד מלך משאר שבטי ישראל כו' הרי זה מלך וכל מצות המלכות נוהגות בו" – כי שם שני מלכים הם בשני מקומות שונים, זה ביהודה וזה בישראל [ננוסף על החילוק בסוג המלוכה שזה ממלכי בית דוד וזה ממלכי ישראל, ששונים במהותם, כדלקמן בארוכה].

### ג.

יחדש דהם ב' גדרים במלוכה אי הוא חלות המסונב רק החפצא דהמלכות  
או שהוא השיכות עצמית בהנברא

לכאורה הי' אפשר לבאר זה, ע"פ דברי הגמ' (סנהדרין צח, סע"ב) "עתיד הקב"ה להעמיד להם דוד אחר שנאמר (ימ"ל, ל ט) ועברו את ה"א ואת דוד מלכם אשר אקים להם, הקים לא נאמר אלא אקים א"ל ר"פ לאביי והכתיב (יחזקאל לו, כה) ודוד עבדי נשיא להם לעולם כגון

וראה צפע"נ להוריות יא, ב ד"ה התם שבת.

אברכנאל כאן).

(8) וראה אברכנאל למלכים כאן.

(10) אבל ראה מאירי הוריות יא, סע"א. פרשת דרכים דרוש יא בסופו. ועוד.

(9) ראה מלבי"ם שם כט, כו-כח. ולכאורה גם זה ד"וימליכו שנית לשלמה בן דוד וימשחו לה' לנגיד" (דה"א שם, כב), שנמלך לא רק ע"י אנשי ירושלים, הי' גם בחיי דוד (ראה רד"ק עה"פ.

(11) ראה ש"ב יט, כב. מ"א ב, ח. שם, לו ואילך (ובמפרשים שם). צפע"נ להוריות י, א ד"ה פרט. אבל להעיר מרש"י ש"ב יט, כג.

## לקראת שבת

קיסר ופלגי קיסר", "מלך ושני לו כן דוד החדש מלך כדכתיב ודוד מלכם אשר אקים ודוד המלך שני לו כדכתיב נשיא להם ולא כתוב מלך" (פרש"י)<sup>12</sup>. שמזה מובן, שגם במלכות בית דוד עצמה, יש אפשרות של שני גדרים במלכות, קיסר ופלגי קיסר, ולפ"ז אפשר לומר מעין זה גם בתחלת מלכות בית דוד, במלכות שלמה ודוד, ששניהם היו מלכים, אלא שהם ע"ד קיסר ופלגי קיסר.

אבל גם זה דוחק, דפשיטא ששני "מלכים" אלו אינם שוים בתוקף מלכותם, וכלשון הגמ' "ופלגי קיסר" (חצי קיסר), "ושני לו", ולא מצינו שבאותו הזמן הי' אחד משניהם (דוד או שלמה) באופן ד"שני לו".

ועל כן נראה ההסברה בזה, דענין המלכות יכול להיות בשני אופנים: א) התפקיד והחפצא דמלוכה, שהן הפעולות והנהגות המלוכה (בלשון הכתוב (פינחס כז, יז. ובספרי (ורש"י) שם) "אשר יצא . . . ואשר יבוא לפניהם", וכן הפרטים שביארם שמואל הנביא (ש"א ח, יא ואילך. רמב"ם הל' מלכים ספ"ד)). ב) ענין המלכות בשייכות להגברא, דהוא אדם הנקרא מלך (היינו דהוא במעלה וחשיבות דמלך מצ"ע, אף בלא שיעשה בפועל התפקידים דמלך<sup>13</sup>), ר"ל רק לענין זה דחלים בו דיני ההנהגה המיוחדים שישנם במי שהוא מלך.

וזהו הענין ד"כתור מלכות" שזכה בו דוד, "לו ולבניו הזכרים עד עולם" – לא רק שהם ימלכו בפועל, אלא שהם יהיו מלכים בחשיבות ויהי' בזרעם דינים הנוהגים באדם שהוא מלך. והוא "עיקר המלכות" השייך לזרע דוד בלבד, כי אינו רק הנהגת המלוכה, אלא החשיבות והמעלה שבהגברא הנקרא מלך, שניתן ברוד וזרעו עד עולם.

ועפ"ז מובן קשר הדברים ברמב"ם, שבהמשך לדיני ירושת המלכות (ושאר שררות ומינויין שבישראל), כותב ע"ד מלכות בית דוד, ומדייק שהיא באופן ש"לא תכרת המלוכה מזרע דוד לעולם" – שאין זו הבטחה צדדית, אלא ענין המוכרח מצד עצם גדר מלכות בית דוד.

פירוש, דכאשר המלוכה היא רק מסובבת ממה שנתמנה למלאות תפקידים דמלוכה, הרי זהו ענין שמיתוסף ונפעל בהגברא ע"י מינוי זה, ואינו חשיבות שישנה בהאדם מצ"ע, וממילא שייך בזה הפסק ואינו בהכרח שיעבור בירושה אף לזרעו, דהא הוא תלוי במינוי ואינו בהגברא מצ"ע; משא"כ במלכות בית דוד, הרי מלכותם הוא מסובב ממעלתם שחלה בהם מצ"ע להיות לאנשים שהם בחשיבות דמלך, וזה נעשה מהות ועיקר בהגברא בעצמו מה שהוא "מלך" בעצמו, ומזה בא במילא תפקיד ומינוי מלכותו בפועל, ולזה אין שייך בחשיבות זו הפסק, והוא עובר בדרך ממילא מאב לבנו כיון שהוא חשיבות שישנו בהאב מצ"ע.

(12) וראה ראב"ד שם ספ"א. צפע"נ עה"ת ויחי



ד.

יבאר דבמלבי דוד היתה המלכות בהגברא מצ"ע ולזה עוברת ודאי בירושה

ע"פ כל הנ"ל מובן, דאיכא חילוק יסודי בגדר ירושת המלכות בין מלכי בית דוד ושאר המלכים (וכן כל השררות והמינויין) שבישראל, דבשאר מלכים שאינו אלא ירושת תפקיד, ה"ז דמי לכל ירושת נחלה, דהמוריש יש לו "בעלות" על תפקיד פלוני (ע"ד שאר רכוש ונכסיו שהוא הבעלים עליהם), וזה הוא שמוריש לבניו (וכהדגשת הרמב"ם כאן (בה"ז שם) "כל הקודם בנחלה קודם לירושת המלוכה");

משא"כ אצל מלכות בית דוד אין זו כמו ירושת נכס, אלא הוא ענין הבא בדרך ממילא, שע"י ש"זכה דוד בכתר מלכות", "הרי המלכות לו ולבניו הזכרים עד עולם", שבדרך ממילא נטבע בהם כח המלוכה עד עולם.

ועפ"ז י"ל, דמ"ש הרמב"ם שם בנוגע למלכי בית דוד, "ולא זכה אלא לכשרים" – אינו ענין לתנאי ירושת המלכות שכתב לפנ"ז "והוא שיהי' הבן ממלא מקום אבותיו בחכמה וביראה" – אלא הם ב' עניינים נפרדים זמ"ז, דהתנאי להיות "ממלא מקום אבותיו בחכמה וביראה" נוגע לירושת תפקיד המלוכה, דרק מי שיש בו חכמה ויראה יכול להנהיג המלוכה כראוי; אבל כוונת הרמב"ם "ולא זכה אלא לכשרים" היא לענין ירושת "כתר מלכות", שכת המלוכה המיוחדת למלכי בית דוד אינו עובר אלא לזרעו הכשרים, ולא לזרעו שאינם כשרים, שהם אינם זוכים בכתר מלכות להיות שיש כאן חסרון בהגברא כשלעצמו ולא דוקא בשייכות לתפקידו ("שלא זכה אלא לכשרים").

ה.

יוסף דהוא חילוק בדרך הירושה דהמלכות אי דמי לכל ירושות

והנה ע"פ הנ"ל נחתנין לעוד הפרש יסודי בין מלכי ישראל ומלכי בית דוד – בנוגע למצב הבן בחיי האב:

אצל שאר המלכים (וכל השררות) שגדר מלכותם אינו אלא התפקיד דמלוכה, מובן, שכל זמן שהאב חי וקיים, א"א שיחול על הבן שום גדר של מלכות (כ"ז שאביו עדיין מולך), כי תפקיד המלוכה לא יתכן אלא לאחד. וגם אם הוא בן הראוי למלא מקום אבותיו – הרי כל זמן שאביו מולך אין להבן כלום בענין המלכות (כמו בירושת נכסים, שכל זמן שהמוריש בחיים אין להבן שום בעלות על נכסי האב), והוא רק בגדר ראוי ליורשו<sup>14</sup>.

שררה (ראה בהנסמן בהערה 7), שירושת נחלה היא רק לאחר מיתה, וירושת שררה אפשרית גם בחיים, שממלא מקום אבותיו בשררה זו.

מט, ט. לקו"ש חל"ה ע' 206 ואילך.  
13 ראה המשך תער"ב פקכ"ב. ובכ"מ.  
14 אלא שבזה שינוי בין ירושת נחלה לירושת

## לקראת שבת

משא"כ אצל מלכי בית דוד, כיון שיש אצלם כתר מלכות, שהכח והחשיבות דמלוכה מוטבע בהם מצד עצמם, הרי זהו ענין הקיים גם בחיי אביו<sup>15</sup>.

ועפ"ז י"ל שזו היתה פעולתו של דוד בהמליכו את שלמה בחייו:

אע"פ שזכה שלמה בכתר מלכות תיכף משנולד, להיותו זרע כשר, והי' לו כח המלוכה בעצם, מ"מ, כל זמן שדוד הי' בחיים ומלך בפועל, הרי כח המלוכה של שלמה הוא רק "בכח" ולא "בפועל", כי אין הכרח שימלוך בפועל [ולא מיבעי אצל שלמה שהיו לו עוד אחים ואין וודאות שהוא יהי' המלך, אלא גם אם היה מדובר בכך יחיד, הרי אפשר שימות בן בחיי האב ולעולם לא ימלוך בפועל];

אבל ע"י בחירת דוד בשלמה בנו וציוויו למושחו, חל עי"ז על שלמה שם מלך, היינו לא רק שעתיד הוא לירש את המלוכה מדוד, אלא יש עליו שם מלך בפועל (כיון שזכה ב"כתר מלכות").

ואין זו סתירה להכלל שאין שני מלכים משתמשים בכתר אחד – כי הדיוק בזה הוא "משתמשים בכתר אחד", דהיינו הנהגת המלוכה בפועל, שזה אינו שייך להיות ע"י שנים בבת אחת (ובפרט שאין דעותיהם שוות וכו'<sup>16</sup>), ואין מלכות אחת נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא; אבל עצם שם מלך, שתלוי ב"כתר מלכות" וכח המלוכה שניתן לדוד ולזרעו עד עולם, אפשר לחול על שנים בזמן אחד.

ובעומק יותר יש לומר, ש"שם מלך" שחל על שלמה אינו בסתירה לשם מלך דוד – כי היינו הך, ד"כתר מלכות" של שלמה אינו אלא "כתר מלכות" של דוד (וכן בכל מלכי בית דוד, ש"כתר מלכות" שלהם הוא אותו הכתר, וכמרומו בחז"ל "ע"ז מד, סע"א<sup>17</sup>) שהסימן למלכי בית דוד הוא שכתר דוד "הולמתו", כי כתר מלכות של מלכי בית דוד הוא עצם אחד.

וכן בעניננו, שהנהגת המלוכה היתה בפועל (רק) על ידי דוד, כדמוכח בדה"א (כה-כט) כנ"ל (ומה שמצינו ענינים של הנהגת המלכות אצל שלמה בחיי דוד, אין זה אלא בשליחותו של דוד אביו<sup>18</sup>, ולא כמלכות נפרדת)<sup>19</sup>; אבל מ"מ חל שם מלך על שלמה בחיי דוד (לאחרי שנמשח<sup>20</sup>), כיון שיש אצלו "כתר מלכות".

17 וראה גם סנהדרין כא, ב ובפרש"י. וראה הנסמן בהערה 13.

18 אבל שליחות זו אינה אפשרית בכל אדם, אלא מי שהוא "כמותו" דהמשלח, היינו מלך כמותו, כמו שלמה שהי' מלך כמותו ד"דוד". וכמו שבשליחות בכלל צריך השליח (לכל לראש) להיות כמותו דהמשלח, וחש"ו לאו בני שליחות נינהו, כמשנ"ת במק"א.

15 וי"ל שגם בשאר מלכי בית דוד הנ"ל (ס"א) לא נפקעה המלוכה מהאב כשנעשה הבן מלך, משא"כ במלכי ישראל, דכאשר הבן ירש המלוכה בחיי האב נפקעה לגמרי מהאב. וראה צפע"נ להוריות י, א ד"ה פרט.

16 ראה סנהדרין לח, א. ספרי (ורש"י) פינחס כז, יח. ועוד. ובמילא אין גדר שררה והנהגת המלוכה של א' שווה לחבירו.

# לקראת שבת

יט

ו.

עפ"ז מיישב לשון הש"ס במ"א, דגדר הנ"ל שבמלכות דוד  
נפעל ע"י מלכות שלמה עמו

ויש להוסיף ביאור בזה שמצינו ענין כזה – מלך בחיי האב (כשלא נפקע המלכות מן האב) – רק אצל דוד ושלמה:

ידועים דברי הרמב"ם (סהמ"צ מל"ת שס"ב<sup>21</sup>) "אין מלך למי שמאמין תורת משה רבינו אלא מזרע דוד ומזרע שלמה דוקא" (והוא בכלל עיקר הי"ב מהי"ג עיקרים (ברמב"ם פיהמ"ש פ' חלק)). ובזה מתורץ לשון הגמ' (מגילה יד, א. וש"נ) "דוד ושלמה שנמשחו בקרן נמשכה מלכותן", דלכאורה איך מתאים להוסיף "ושלמה" (דמשמע כאילו דהוי מלכות נפרדת), והרי מלכות שלמה היתה ירושה דמלכות דוד (ומשיחת שלמה היתה רק "לסלק המחלוקת" מפני אדוני?)? אלא משום שמלכות שלמה (ומשיחתו) יש בה גם התחלת ענין חדש, דהנצחיות דמלכות בית דוד "עד עולם" נפעלה דוקא ע"י דוד ושלמה יחד, כמבואר במ"א<sup>22</sup>.

ועפ"ז יש לומר, שמטעם זה היו שניהם מלכים בזמן אחד<sup>23</sup>, דבזמן זה הוגדר ענין זה שבמלכותם, דמחמת שניהם נעשתה המלכות למלכות נצחית.



---

23) להעיר מזה שאמרו (זח"א קנו, רע"א. רכה, סע"ב. ועוד) דבזמן שלמה קיימא סיהרא באשלמותא (וראה גם שמו"ר פט"ו, כו), והרי זה שייך בין לדוד (דור יד) ובין לשלמה (דור ט"ו), שהרי מילוי ושלמות הלבנה היא חצי כ"ט י"ב תשצ"ג (ב"י או"ח סתכ"ו) שהוא בין י"ד לט"ו, קודם לשלמות ט"ו יום.

---

19) וי"ל שלכן לא נהרג אדוני' מדין מורד במלך (ראה לעיל הערה 4). ואכ"מ.

20) שלדעת הרמב"ם הוצרך לזה בנוגע לשלמה לסלק המחלוקת (הל' כלי המקדש פ"א הי"א. הל' מלכים ספ"א).

21) ע"פ הוצאת קאפח (ועד"ז בהוצאת העליר). ולפנינו – בשינוי קצת.

22) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ה ע' 108 ואילך.

## דרכי החסידות

אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר מוהרריי"צ  
מליובאוויטש בענייני עבודת השי"ת

## סוד העשר והארבע חלוקות

ביאור דיוק רש"י בפרשתנו "למה נכתב שנה בכל כלל וכלל"  
ואגב זה מבאר מספר עשר וארבע חלוקות בפנימיות העניינים

ב"ה ד' כסלו תש"ב  
ברוקלין  
אל הנכבד אי"א ...  
שלום וברכה!

במענה לכתבם אודות לשונו של רש"י בדבריו בתחילת פר' חיי-שרה (כג, א), "למה נכתב שנה בכל כלל וכלל", האמורים על לשון הכתוב "מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים".

שואלים הנכם, רש"י ז"ל הלא היה צריך לכתוב: "לכך נכתב שנה בכל פרט ופרט".

### התורה והעולם

תשובה. השי"ת ברא את העולם בעשרה מאמרות, כמאמר המשנה "בעשרה מאמרות נברא העולם", ולנו היהודים הוא נתן את התורה הקדושה ואת עשרת הדברות. הגמרא (ע"ז ג, א) אומרת, מאי דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום הששי (ה ד"ה ששי" יתרה,

## לקראת שבת

כא

וכתבה בסוף מעשה בראשית לדרשה זו. והכי משמע, "ויהי ערב ויהי בקר יום הששי" של ששה בסיון, שעתידין ישראל לקבל את התורה) מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר, אם ישראל מקבלין את תורתי מוטב ואם לאו אני מחזיר אתכם לתהו ובהו.

קיום העולם הוא ע"י התורה, כדברי המדרש על הפסוק עשרה עשרה הכף בשקל הקדש, שהעשרה מאמרות מכוונים כנגד עשרת הדברות. משמעות הדברים, שעשרת הדברות הן הם רוח החיים של העשרה מאמרות והם נשמת החיים של קיום העולם.

### סוד המספר עשר

כבר בספר יצירה – המיוחס לאברהם אבינו ע"ה – מדובר אודות עשר הספירות: חכמה, בינה דעת, גדולה (חסד), גבורה תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות. כדכתיב "ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה (זהו ספירת בינה) וכדעתו תהומות נבקעו". וכתוב "לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד, כי כל בשמים ובארץ (זהו ספירת יסוד) לך ה' הממלכה" – באלו שני הפסוקים נמנו עשר הספירות.

עשר הספירות קיימים גם באדם, אלו הם עשר כוחות הנפש הנחלקים לשנים, שכל ומידות. חכמה, בינה ודעת הנם חלק השכל וכל שאר שבע הספירות, הנם חלק המידות. רבנו הזקן (בעל התניא והשלחן ערוך) כותב (תניא פ"ג) שעשר כוחות הנפש הנם כנגד עשר הספירות, שכן כוחות הנפש מקבלים מעשר הספירות.

עם כל העניינים הללו – עשרה מאמרות, עשרת הדברות, עשר ספירות ועשר כוחות הנפש – הפך השי"ת גם את המספר עשר לחשוב, שהעשירי יהי קדש. זאת אומרת, שיסוד עניין המספרים – ספירה – יהיה עשר, מאחד עד עשר.

המספר עשר הוא סוף הספרות היסודיות – יסוד המספר – והכלל של היחידות, וההתחלה של קטגוריה גבוהה יותר – כלל – של עשירות, הבנויים גם מאחד עד עשר, עשר אחד, שני עשרות ועד לעשר עשרות.

גם באלו העשירות, הנה העשר העשירי הינו הסוף של העשירות וההתחלה של קטגוריה גבוהה אף יותר – כלל – של ספירת המאות, גם אלו הולכים מאחד ועד עשר כשהמאה העשירי הוא הסוף של המאות וההתחלה של הקטגוריה היותר גבוהה – כלל – של ספירת האלפים ההולכים גם הם מאחד ועד עשר.

### ארבע חלוקות לארבע

השי"ת ברא את כל סוגי הנבראים מארבעה יסודות מורכבים, אש רוח מים עפר. וחילק את כל המציאות הגשמית לארבעה כוחות, דומם צומח חי מדבר ואת מחזור החיים השנתי לארבע תקופות וגם את הספירה – מספרים – לארבעה כללים, יחידות, עשירות, מאות ואלפים.

ה"בכץ" היוצא מכל מה שהבנו כעת, שהמספר היסודי שבמספרים, הוא עשר ושבספירה ישנם ארבע קטגוריות כלליים, יחידות עשירות מאות ואלפים, שכל אחד מהם מתחיל באחד ומסתיים בעשר. וכל עשר הוא כלל מהעשר הכלולים בו, עשר הוא הכלל של היחידות, מאה הוא הכלל של העשרות ואלף הוא הכלל של המאות.

### ביאור דברי רש"י

כעת נבין בבהירות מהי כוונתו של רש"י ז"ל בפירושו. מה שרש"י נעמד בהבנת הכתוב, הוא לא מדוע לא נכתב רק פעם אחת "שנה" על כל הכלל של מאה עשרים ושבע שנה. זה אינו קושיה, שכן פעמים רבות מוצאים אנו שהפסוק אומר "שנה" על המאות לכשעצמם ו"שנה" על החלק הקטן ממאה (ראה בראשית ה, ה ואילך. ס"פ ט. יא, יג ואילך).

רש"י רק מדייק למה הפסוק אומר דווקא אצל הסתלקות שרה – לראשונה בתורה – את המילה "שנה" עם כל אחד משלשת הקטגוריות, מאות, עשרות ואחדים. מצינו בכתוב בנוגע למהללאל (בראשית ה, ט) ויחי מהללאל חמש שנים וששים שנה, האחדים והעשרות צוינו כל אחד עם "שנה" לעצמו – בשל סיבה מסויימת – ולאחמ"כ כתוב ויהי כל ימי מהללאל חמש ותשעים שנה, היחידות והעשרות ביחד. אולם בהסתלקות שרה אמינו, אומר הפסוק "שנה" לכל קטגוריה לכשעצמה. זהו דיוק הלשון עליו עומד רש"י ז"ל – "לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל".

### כיצד מתאים להתבטא בדברי תורה?

מה שהנכם כותבים "אם התירוץ ימצא חן בעיני", אין זה לשון מתאים על פשט בתורה. מציאת חן או לא, הוא לשון על דברים גשמיים, לא על דבר שכל בכלל ועל פשט בתורה בפרט. אפילו הגאון נודע והחכם עלי אדמות לא יוכל להתבטא כך על לשון התורה, און בפרט "א געווענהליכער איד" נדרש להשמר בלשונו על שכל בכלל ועל ידיעת פשטי התורה. הלשון המתאים הוא "אם אני יבין", אך אם לא מבינים צריכים לשאול.

השי"ת יעשכם מאושרים בבריאות ופרנסה, שתלמדו את שיעורכם מתוך הרחבה, ושתשפיעו על מכריכם וידידיכם שיקבעו עתים לתורה ובשביל זה השי"ת יאשרם בגשם וברוח ואתם תהיו ממזכי הרבים.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

